

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatum Serie Vigessimvm-Octavvm De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

An vxorem in adulterio persistentem teneatur innocens dimittere. §. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76659)

7 Ex eo quod unus coniux adulter alterum de emendatione moneat, motus non cedit iuri diuertendi, nisi aliqui contra consentiant.

Primo conueniunt Doctores diuortium esse non posse, si vterque nocens sit, quia iniquum est vnus delictum punire alio delinquenti indemni seruato. Quapropter iura clamant paria delicta quoad priuatum ius mutua compensatione tolli. Capp. penult. & vlt. de adulter. Cap. significasti. cap. ex litteris de diuortio. Cap. 1. seqq. per totam 32. question. 6. Et leg. si vxor ff. Ad leg. Jul. de adulter. Et leg. viro, atque vxore. 29. soluto matrim. & alii. Neque referunt ad adulterium vxoris grauius sit, & publicum, vtrique adulterium secretum, & vnum pius, alterum posterius, quia per quodcuq; fides in matrimonio data violatur, & ius diuertendi solum innocenti conceditur, vti docet ex omnium sententia Sanch. lib. 10. disp. 5. a num. 2. Basili. Ponce, lib. 9. cap. 17. a num. 5. Coninch. disp. 3. dub. 2. num. 12. Gutierrez. de matr. cap. 129. num. 15. Paul. Layman. tract. 10. 3. p. cap. 7. num. 13. Hæc tamen mutua compensatio solum est quoad diuortium, doctique amissionem, nam quoad accusationem criminalem, & vindictam publicam non est compensatio; cum liberum fit marito adultero accusare criminaliter vxorem de adulterio, cum tamen ipsi vxori non permittatur maritum accusare. leg. 1. Coniug. ad leg. Jul. de adulter. sicuti aduertit Sanch. lib. 10. disputat. 8. numero 46. Laymann. lib. 5. tract. 10. 3. p. cap. 7. numero 13.

Secundo nequit maritus repudiare vxorem ob adulterium, cuius ipse author fuit, quia eo casu maritus æque ac vxor culpabilis existit: sicuti docent ex omnium sententia Sanch. lib. 10. disputat. 5. a num. 3. Farinac. 1. 1. quest. 143. §. separatio vxori, Gutierrez. cap. 129. num. 16. Basili. Ponce, lib. 9. cap. 17. num. 7. Coninch. disp. 3. dub. 2. num. 8. Gaspar Hurtado disp. in difficult. 3. num. 12. Laym. tract. 10. 3. p. cap. 7. num. 8. Quod adeo verum est, vt etiam si vxor prostituta consentiat, reaque ad alteri sit locus repudij non a detur: vt colligitur expressè ex cap. discretionem §. quod si forsitan. De eo qui cognouit conjugum. & c. ibi presertim iniuriam: dictio enim illa presertim declarat, quod minoris dubitationis est, scilicet cum consentit inuita, & supponitidem esse in casu magis dubio, qualis est cum liberè consentit. Neque enim æquum erat, vt eleganter inquit Iurisconsultus. Scæuola in leg. cum mulier 47. ff. Soluto matrimonio. quod maritus improbat moros, quos ipse, aut ante corruptus, aut postea probatus, sicuti omnes Doctores nuper relati aduertunt. Quinimo censet, si adulterio tacite consentiat; eo quod potens facile impedire non impedit nullâ legitimâ occasione intercedente, nequit illud obicere; quia illo tacito consensu censendus est remittere ius diuertendi, quod ex iniuria illata sibi conceditur, idè quod in leg. 2. Cod. ad leg. Iuliam de adulter. vbi consentiens pena lenioris punitur. Atque ita docent Castro, lib. 2. de lege poen. 2. cap. 4. Henric. lib. 11. cap. 17. num. 4. Sanch. pluribus relatis, lib. 10. disputat. 5. numero 5. vbi opprimè aduertit mulierem conscientiam de marito adulterio, neque impediente non esse censendam consentire, quia raro ipsa impedire potest, neque eius iusti mutatio, vt potest quæ est viro subiecta occasio est delicti approbatio. Notanter dixi nullâ legitimâ occasione, si enim vir suspicionem habens de vxoris adulterio dissimulet se in longinquum profectici animo statim redeundi, vel teltes absconditos apponat, vt certus de adulterio possit vxorem dimittere, vel in futurum emendare, nullatenus censeri debet adulterio consentire, sed illud permittit ex honestum suam, sicuti pluribus comprobat Sanch. lib. 10. disputat. 12. num. 52.

Ex eo autem quod maritus causam remotam vxori dederit adulterium committendi negando inquam debitum, non suppeditando alimenta, atque eam de domo, & ex sua cohabitatione expellendo, non censetur adulterio consentire, neque à diuortio faciendo impeditur, vti colligitur ex cap. significasti de diuortio. Et ibi Glossa verbo materiam. Neque enim mulier ad fornicandum vlla ratione adduci debebat: cap. ita ne 32. quest. 5. Neque ignoscendum est (vt inquit Vlpian. leg. palam num. 43. ff. de ritu nuptiar. Et Glossa cap. ex litteris de diuortio.) ei qui obtentu paupertatis turpissimam vitam agit. Atque ita fatentur omnes Doctores teste Sanch. lib. 10. disp. 5. num. 6. Gutierrez. cap. 129. num. 8. Basili. Ponce, lib. 9. cap. 17. n. 7. Coninch. disp. 3. dub. 1. in fine. Quod intelligendum inquit Thom. Sanch. Gutierrez. Coninch. & Farin. quest. 143. num. 12. nisi vir eâ intentione vxorem repulisset, alimentisve priuasset, vt necessitate compulsâ adulterium committeret; quia eo casu adulterium vxoris marito est voluntarium perindeque est, ac si adulterio coniuuere.

Terio ob adulterium iam condonatum, & remissum nequit coniux innocens diuortium facere: ipsa enim condonatione, & remissione cessit iuri diuertendi acquisito, sicuti vniuersi Doctores docent. Dupliciter autem hæc condonatio fieri potest expressè, vel tacite: expressè fit, si verbis expressis remittat iniuriam sibi factam, & ius diuertendi ex ea acquisi-

tum, iuxta leg. si maritus 2. §. si negauerint ff. ad leg. Iul. de adulter. Tacita remissio contingit, si conscius adulterij, & potens petere diuortium coniugi adultero copuletur, vel illum ita familiariter tractet, sicut antea, nam prædictis signis factis præsumitur animum habuisse reconciliationis, idè quod ad intentandum diuortium, accusandumque adulterum non admittitur, vt tradit decisio Rotæ apud Farinac. 193. volum. 2. consil. Neque ad hanc condonationem requiritur adulteri acceptatio, quia ea condonatio est quedam iuris cessio, & remissio, quâ signis exterioribus manifestata tollitur ab adultero impedimentum exigendi debitum, quod ex adulterio commissio contraxerat, vt rectè probat Sanch. lib. 10. disputat. 14. a numero 2.

Quod si innocens adultero prædicta signa remissionis præster absque animo remittendi ius quod habet accusandi adulterum cum ciuilitate, tum criminaliter, etsi in foro externo nec diuortium, neque accusationem intentare possit; at in foro conscientie probabile est ius diuertendi & accusandi integrum retinere, vti pluribus comprobant Sanch. dicta disp. 14. a num. 21. eo quod illa facta non sint ipso iure remissiones, siquidem facta ex imperio Iudicis, eo quod adulterium non plenè probatum sit, remissionem non inducunt, sed solum sunt signa animi remittentis. Quare eo animo deficiente nulla est censenda remissio. Quod satis indicat Textus in leg. quantum 40. §. item queritur ff. ad leg. Iuliam de adulter. dum inquit destitisse videri. Et leg. regia 8. titul. 17. part. 7. [casus que astra a cogio in su casa, entiendo se que la perdo.] Non enim asserunt de facto remissio, sed præsumi remissionem fecisse.

Illud certum remissionem solum esse posse de delicto præterito, non de futuro, ne delinquenti occasio relabendi concedatur. Quapropter si reconciliatus iterum delictum committat poterit non de delicto remissum, sed ob delictum de nouo paratum intentari ab innocente accusatio tam ciuilibus quoad diuortium, & dorem, quam criminalis ad punitionem. Vnde si vterque fuerit nocens, sibi que mutuo iniuriam cesserint, qui post reconciliationem lapsus fuerit diuortio subiectus est, neque innocenti diuortium intentanti obicere potest crimina remissa. cap. de his de accusationib. Et cap. si illic. 23. quest. 4. iuncta Gloss. verbo recidius. Et leg. transigere, Cod. de transactionib. Neque remittentibus actiones conceditur regressus. Leg. queritur vers. si venditor ff. de Adilitio edito. Et tradit ex communi sententia Sanch. lib. 10. disp. 5. num. 21. Et disp. 6. num. 7. Basili. Ponce, lib. 9. cap. 17. in fine. Coninch. disp. 3. dub. 2. concl. 5. num. 17. Molin. tract. 3. disp. 95. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 3. p. cap. 7. num. 14.

An vero eo quod vnus coniux adulter, & emendatus alterum de emendatione moneat, censetur vterque sibi reconciliari? Non conueniunt Doctores Sanch. plures referens lib. 10. disp. 7. num. 4. Paul Laym. lib. 5. sum. tract. 10. 3. p. cap. 7. num. 14. Coninch. disp. 3. dub. 2. num. 1. concl. 6. censent reconciliationem factam esse non solum ex parte illius qui monet, & reconciliationem offert, de quo non videtur esse dubium, sed etiam ex parte moniti, qui esto reconciliationem non admittat, admittit illam tenetur, cum sit æquè nocens, ac petens reconciliationem. Sed rectius Basili. Ponce, lib. 10. cap. 17. in fine. Gaspar Hurtado disputat. 11. difficult. 3. n. 10. censent admonitum ex sola admonitione sibi facta, & reconciliatione oblata, sed non acceptata non cessisse iuri diuertendi, quod ex alterius adulterio acquisierat; quia esto æquè nocens sit, ac petens reconciliationem, id solum probat non posse alterum accusare delicto sibi non remisso, non tamen probat cessisse iuri diuertendi. At delicto remisso si post remissionem non delinquerit diuortium intentare poterit, quia nihil impedit: si vero iterum in delictum labatur, amittit ius diuertendi petendi, emendatus vero intentare diuortium non potest, eo quod sibi non fuerit delictum remissum.

§. III.

An vxorem in adulterio persistentem teneatur innocens dimittere?

- 1 Plures affirmant obligatum esse recedere.
2 Verius est oppositum.
3 Aliquando per accidens hæc obligatio esse potest.
4 Raro, vel nunquam obligata est vxor diuertere à marito adultero.

Udimus innocentem neque iniuriam remittentem diuertere à coniuge nocente posse, inquiturimus, an teneatur? Plures Doctores, quorum meminit Sanchez lib. 10. disp. 13. a numero 4. censent obligatum esse diuertere à coniuge adultera; eo quod apud se retinens, & debitum exigens, & reddens censetur ius delicto coniuuere, graueque hæretdibus legitimis detrimentum inferre, si illegitimi, & spurij supponantur. Et fortè ob hanc causam Proverb. 18. dicitur: Qui autem tenet adulterum stultus est, & insipiens, siquidem

in retentione suis heredibus iniuriam irrogat debita hereditate defraudando, suaque fama notam lenonis imponit iuxta Textum in cap. si quis crudelis. 32. quest. 2. ibi: Sicut crudelis, & iniquus est, qui castam dimittit uxorem, ita factus est, & iniustus qui retinet meretricem, patronus enim turpitudinis est. Et c. si vir de adulterio. ibi: Si vir sciens uxorem suam deliquisse que non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa reus erit & eius criminis particeps.

2. Cæterum communi or est sententia, & vera per se ratione adulterij nullam esse obligationem uxorem adulteram dimitendi, ut colligitur ex D. August. relato in cap. idololatris 28. quest. 2. ibi: permisit Dominus non iussit. Et ex cap. quem admodum, de iureturando, ibi: tutius esse adulteram non accusare. Ad idem est cap. de benedicto. Cap. quod autem. Cap. non erit. Cap. cum venundatur, cap. apud misericordem. 32. quest. 1. Neque contrarium probant Textus num. preced. relati loquuntur enim de marito retinente uxorem adulteram nullâ adhibita correctione, is namque eius turpitudinis particeps, & patronus censeri debet, & omnis nocenti legitimis heredibus facti causa. Scelus verò de marito qui retinet adulteram corrigens, & quantum in se est delictum impediens. Neque est vllus alius Textus, ex quo leuiter colligatur obligatio expellendi adulteram. Quinimo Christus Dominus Math. 5. & 19. à præcepto non dimitendi uxorem exceptit fornicationis causam, indicans satis stante causa fornicationis, neque alitriq; maritum ad retinendam uxorem, neque ad illam expellendam, sed vtrumque ei liberum esse. Rationeque aperta id ipsum conuincitur. Nam cum diuortium iure ipso natura introductum sit in poenam delinquentis, & innocens fauorem, æquū erat ne innocens ad illius executionem alitringere, sed illo pro suo libro uti posset, aliâ in illius poenam veteretur. Atque ita ex communi sententia sustinent Sanch. lib. 10. disp. 13. à n. 6. Coninch. disp. 35. dub. 3. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 3. p. c. 7. m. 15. Gasp. Hurtado disp. 12. diff. 4. à n. 11.

3. Dixi per se, nam per accidens ratione correctionis, vel scandalii aliquando est rarissime obligari maritus potest: si enim credat maritus uxorem corrigendam esse, scandalumque sedandum, si eam saltem ad tempus dimittat, idque præstare possit absque graui suo incommodo, lege charitatis tenetur, ut aduertunt prædicti Doctores. At id fieri est impossibile, idè quod dixi rarissime posse matrum obligari. Quippe vxor quæ in domo mariti eam reprehendens, & punientis delinquit, inde dimissa liberius peccabit. Non igitur dimissio correctioni vxoris medium aptum est. Præterquam quod huiusmodi medium est marito ouerosum, tum quia cogitur cœlibem vitam agere, tum quia firmat adulterij suspicionem, quæ in graue dedecus ei cedit: uti autem medio ad corrigendam uxorem ita dubio & sibi incommodo nullatenus maritus tenetur. Et ob eandem rationem non tenetur ratione vitandi scandalii, seu suspicionis, quam plures concipere possunt se delicta vxoris patrocinari, maxime cum huic suspicioni aliis mediis succurri possit, nempe vxoris reprehensione, reclusionem, aliâ moderatâ punitione, qua satis intelligi possit ipsum minime adulterio consentire. Quod si adhuc suspicio persistit, patienter sustinenda est, est enim scandalum non datum, sed acceptum.

4. Ex his à fortiori inferitur rarè vel nunquam obligatam esse uxorem diuertere à marito adultero. Non enim tenetur correctionis præcepto, cum ipsi utpote viro subditæ datum non sit virum corrigere puniendo, sed monendo, & exhortando, neque dimissio censenda est medium aptum ad correctionem; quippe dimissus deterior fiet. Præterquam quod vxori incommodissimum est, quæ cogitur & cœlibem vitam degere, & mariti confortio sibi regulariter vtilissimo priuari. Minus obligari potest ob vitandum scandalum, seu suspicionem, quod ipsa mariti delictis assentiatur, cum omnibus competum sit mulieres ægerimè ferre maritos alii commiseri, neque potentes esse ad illos continendos, sicuti aduertunt Henric. lib. 11. c. 17. n. 3. Matienzo, lib. 5. recopilat. tit. 1. rmb. gloss. 1. num. 101. Saa, verbo diuortium, num. 6. Sanch. plures referens, disp. 13. num. ult. Coninch. disp. 35. dub. 3. concl. 2. Gasp. Hurtado disp. 12. diff. 4. in fine.

§. IV.

An propria auctoritate possit innocens à coniuge adultero diuertere, vel necessariò sententia Iudicis requiratur?

1. Proponitur ratio dubitandi.
2. Secluso scandalo tam ob adulterium occultum, quam notorium licet diuortium facere.
3. Procedit hæc doctrina siue adulterium commissum sit post spoliū, siue ante.
4. Si spoliatus obicit spolianti adulterium, non obinde restituendus est, nisi adulterium spoliantis sit æquè notorium.

5. Probatu effaciter ob adulterium occultum posse innocentem recedere.
6. Satis sit obicitio.
7. Prædictum diuortium fiat, debet innocens moraliter effectus de adulterio coniugis.
8. Ea que in iudicio externo probata sufficient, ut Iudex sententiam diuortij ferat, hanc certitudinem moralem præstat.
9. Exorta controversia super impotentia viri, si ipse adulterium fateatur, non potest coniux ad diuortium ex ea confessione procedere.
10. Coniux recedens ob adulterium absque sententia restituendus est spoliato potente.
11. Spoliatus certus moraliter de adulterio non tenetur debitum reddere, tametsi superior precipiat.

Ratio dubitandi sumitur ex eo quod iniquum videatur quemlibet in sua propria causa Iudicem esse. At si innocens ob alterius adulterium possit se à coniuge separare, Iudex in propria causa esset. Item diuortium est poena nocentis, quam ipsi facto imponit, sed Iudex remittit imponendam. Denique matrimonium est Ecclesiæ auctoritate celebratum: debet ergo auctoritate Ecclesiæ, & non ipsorum coniugum dissolui, uti videtur traditum in cap. saculares cap. lictoria 33. quest. 2. ob quas rationes Gab. in 4. d. 35. quest. unica art. 2. com. 5. censet etiam ob notorium adulterium non posse coniugem innocentem diuortium facere, sed necessariò expectare debere Ecclesiæ iudicium. Atquod delictum adulterij est occultum consentit D. Thom. dicto dist. 35. quest. 1. artic. 3. Bonavent. ibi. quest. 3. Richard. art. 1. quest. 4. Turrecmata in c. saculares: 3. q. 2. quos refert, & sequitur Basil. Ponce, lib. 9. c. 18. à n. 6.

Cæterum verius censet secluso scandalo tam ob adulterium occultum, quam notorium coniugi innocenti licere diuortium facere tam quoad debiti redditionem, quam quoad mutua cohabitationis separationem. Sic docet Paludan. in 4. d. 35. q. 1. art. 3. concl. 3. Sanch. plures referens lib. 10. disp. 12. à n. 6. & n. 14. 31. Et seqq. Henric. lib. 11. c. 17. m. 1. Rebell. lib. 2. q. 17. & Gid. Coninch. disp. 35. n. 2. Gasp. Hurtado disp. 12. diff. 4. num. 21. & alij.

Et quidem quoad adulterium notorium est per eandem facti, vel confessionem rei in iudicio etiam ciuili non solum innocenti conceditur ius diuertendi ab adultero, sed neque Ecclesia illum compellere potest ad adulterium recipiendum, ut videtur decisum in cap. significasti de diuortio ibi. si notorium est mulierem ipsam adulterium commississe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet. Et fauet cap. ex parte de Sponsalibus. ibi: quia nemini licet uxorem sine manifesta causa fornicationis dimittere, ergo stante manifesta causa fornicationis licita est dimissio, neque vxor dimissa restituenda est, sicuti docet Gloss. e. Agathosa, verbo fornicationis. 27. q. 2. Et c. fin. verbo fornicationis de adulterio. Panorm. cap. constitutus num. 4. de conuers. coniugator. Et c. ex parte de Sponsal. Et c. fin. de adulterio. Tiraquel. in leg. si vnquam, verbo reuertatur. num. 137. Cod. de reuocand. donationib. Gregor. Lopez, leg. 2. verbo seynadria. p. 4. Nauarr. c. 22. n. 23. Surd. de alim. tit. 7. q. 16. Sanch. lib. 10. disp. 12. n. 3. in n. 13. vbi plures refert. Etenim cum delictum notorium est perinde est ac si publica sententia, & iudicio reus damnatus esset.

Quæ doctrina verissima est, siue adulterium commissum sit post spoliū, siue ante. Quæcumque enim tempore notoriè commissum sit, restituitur donec causa est. Nam esto in dicto cap. significasti solum facta sit mentio adulterij post spoliū perpetrati, id factum est, quia in eo aliqua ratio dubitandi esse poterat ex eo quod spoliatus occasione adulterij dederit, non quia decisio ad adulterium commissum post spoliū restringenda sit, cum illud adulterium leuius sit, quam commissum ante spoliū, ut rectè aliis relatis notauit Sanch. lib. 10. disp. 12. num. 30.

Verum ob adulterium occultum posse secluso scandalo coniugem innocentem ab adultero diuertere nullâ expectatâ sententiâ hæc efficaci ratione probat. Matrimonij natura ea est, ut coniuges sibi inuicem obligentur ad mutua cohabitationem, & debiti redditionem, dum carnem suam in alienam non diuertint. Ergo facta hac diuisione ab adultero cessat in innocente obligatio per contractum matrimonij accepta, sicuti cessat quælibet alia promissio cessante conditione sub qua tacite facta est. Vnde in diuortio innocens non sibi ius dicit, sed iure à matrimonij natura concessio vitur, quod ius Ecclesiæ approbando matrimonium approbate censetur, ideoque auctoritate Ecclesiæ dici potest diuortium prædictum celebratum. Per quæ ratio dubitandi soluta est. Et confirmatur: ob adulterium notorium, seu ut placet Basil. Ponce, ob adulterium, quod incontinenti notorium fieri potest probatione oblata, licet coniugi innocenti propria auctoritate à nocente diuertere, ergo æquè ei licebit in foro conscientiarum ob adulterium secretum. Quippe ius diuertendi non ex publicitate, sed ex delicto nascitur. Publicitas enim solum ad sedandum scandalum requiritur, quare scandalo cessante quomodo